

COVID-19 pandemisi döneminde özel gereksinimli çocuk sahibi annelerin kaygı düzeylerinin değerlendirilmesi

Assessment of anxiety levels in mothers of children with special needs during the COVID-19 pandemic

¹Rümeysa Ertürk, ²Güven Bektemür, ³Selman Aktaş, ⁴Zeynep Betül Özcan

¹ Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul/Türkiye, rumeysa_721@hotmail.com , 0000-0003-2642-3274

² Prof. Dr. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul/Türkiye, guven.bektemur@sbu.edu.tr , 0000-0001-5899-566X

³ Dr. Öğr. Üyesi Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul/Türkiye, selmanakts@gmail.com , 0000-0002-8493-5000

⁴ Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul/Türkiye, zbetulozcan@gmail.com , 0000-0003-1788-7755

* Bu çalışma Prof. Dr. Güven BEKTEMÜR danışmanlığında Ocak 2023 tarihinde tamamladığımız Covid-19 Pandemisinde Çocukları Rehabilitasyon Merkezlerine Giden Annelerin Kaygı Düzeyinin İncelenmesi başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır (Yüksek Lisans, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 2023).

ÖZ

Giriş ve Amaç: Bu çalışmanın amacı, COVID-19 pandemisi sırasında özel gereksinimli çocuk sahibi annelerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini değerlendirmek ve sağlıklı çocukları olan annelerle karşılaştırarak farklılıkları ortaya koymaktır. **Gereç ve Yöntem:** Olgu-kontrol tipinde tasarlanan bu araştırmaya, İstanbul'da yaşayan ve çocukları rehabilitasyon merkezine devam eden özel gereksinimli çocuk anneleri (n=89) ile sağlıklı çocuk sahibi annelerden oluşan kontrol grubu (n=75) dahil edilmiştir. Veriler yüz yüze anket yöntemiyle toplanmıştır; katılımcıların sosyodemografik özelliklerinin yanı sıra Durumluk-Sürekli Anksiyete Envanteri uygulanmıştır. Ölçeklerin güvenirlik analizinde, Cronbach's alfa katsayıları hesaplanmış, gruplar arası karşılaştırmalar Mann-Whitney U testi ile yapılmıştır. Ölçeklerin sınıflandırma performansını ortaya koymak amacıyla ikili lojistik regresyon analizi uygulanmıştır. Ayırt edici güçleri ROC analizi ile değerlendirilmiştir. **Bulgular ve Sonuç:** Kullanılan ölçeklerin iç tutarlılığı oldukça yüksek bulundu (Cronbach's α : 0.970 ve 0.967). ROC analizi ise sürekli kaygı ölçeğinin orta düzeyde ayırt edici güce sahip olduğunu gösterdi (AUC=0,698). Olgu ve kontrol gruplarının sosyodemografik özellikleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p>0,05$). Gruplar arasında durumluk kaygı düzeyleri açısından anlamlı fark görülmezken ($p=0,512$), sürekli kaygı düzeyleri özel gereksinimli çocuk sahibi annelerde istatistiksel olarak anlamlı biçimde yüksek bulundu ($p<0,001$). Lojistik regresyon analizine göre sürekli kaygı ölçeğinde her bir puanlık artış, olgu grubunda yer alma olasılığını %11,5 artırdığı bulundu (OR=1,115; %95 GA: 1,062–1,171). COVID-19 pandemisi sırasında özel gereksinimli çocuk sahibi annelerin sürekli kaygı düzeyleri, sağlıklı çocuk sahibi annelere göre anlamlı derecede yüksektir. Bu bulgu, kronik bakım sorumluluğunun annelerin kaygı düzeylerini kalıcı olarak artırdığını göstermektedir. Sonuçlar, bu gruba yönelik psikososyal destek programlarının geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler:
COVID-19, Bakım Veren, Kaygı,
Özel Gereksinimli Çocuk

Key Words:
COVID-19, Caregivers, Anxiety,
Children With Disabilities

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Sağlık Bilimleri Üniversitesi,
İstanbul/Türkiye, zbetulozcan@
gmail.com , 0000-0003-1788-7755

DOI:
10.52880/sagakaderg.1780969

Gönderme Tarihi/Received Date:
09.09.2025

Kabul Tarihi/Accepted Date:
23.10.2025

Yayınlanma Tarihi/Published Online:
31.12.2025

ABSTRACT

Introduction and Aim: This study aimed to evaluate the state and trait anxiety levels of mothers with children with special needs during the COVID-19 pandemic and compare them with mothers of healthy children to reveal potential differences. **Materials and Methods:** This case-control study included 89 mothers of children with special needs living in Istanbul whose children attended rehabilitation centers and 75 mothers of healthy children as controls. Data were collected through face-to-face questionnaires including sociodemographic characteristics and the State-Trait Anxiety Inventory. Cronbach's alpha coefficients were calculated for reliability, group comparisons were made using the Mann-Whitney U test, and binary logistic regression and ROC analyses were applied to assess the discriminative power of the scales. **Results and Conclusion:** The scales showed high internal consistency (Cronbach's α : 0.970 and 0.967). ROC analysis indicated moderate discriminative power for the trait anxiety scale (AUC=0.698). No significant sociodemographic differences were found between groups ($p>0.05$). While state anxiety levels did not differ significantly ($p=0.512$), trait anxiety levels were significantly higher among mothers of children with special needs ($p<0.001$). Logistic regression revealed that each one-point increase in trait anxiety was associated with an 11.5% higher likelihood of belonging to the case group (OR=1.115; 95% CI: 1.062–1.171). During the pandemic, mothers of children with special needs had significantly higher trait anxiety levels, suggesting that the chronic caregiving burden may cause persistently elevated anxiety and underlining the need for psychosocial support programs.

GİRİŞ

Salgın hastalıklar, insanlık tarihi boyunca toplumsal yaşamı derinden etkilemiş ve bireylerin ruhsal durumlarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Kara Veba, Kolera ve İspanyol Gribi gibi geçmiş pandemiler; SARS, MERS ve Ebola gibi yakın dönem salgınları bunun örnekleridir (Yurdakul, 2015). 2019'un sonunda başlayan COVID-19 pandemisi ise küresel ölçekte milyonlarca insanın sağlığını, sosyal ilişkilerini ve psikolojik durumunu etkileyerek bu süreçte yeni bir boyut kazandırmıştır (Aslan, 2020).

COVID-19 pandemisi yalnızca fiziksel sağlığı değil, aynı zamanda bireylerin ruhsal sağlığını da olumsuz yönde etkilemiştir. Belirsizlikler ve kısıtlamalar, toplumsal düzeyde kaygı artışına yol açmıştır (Verikios ve ark., 2015; Brooks ve ark., 2020). Kaygı, kişinin tehdit algısına karşı verdiği evrensel bir tepki olmakla birlikte, yoğunluğu ve süresi kişisel özellikler, sosyal destek düzeyi ve mevcut yaşam koşullarına göre değişebilmektedir (Spielberger, 1983). Özellikle sürekli kaygı, kişinin stres nedenlerine karşı uzun vadeli duyarlılığını yansıtan, daha kalıcı bir eğilimdir (Knowles ve Olatunji, 2020).

Pandemi döneminde çocuk sahibi ebeveynlerin kaygı düzeyleri hem kendi yaşamlarını hem de çocuklarının sağlığını koruma sorumluluğu nedeniyle artış göstermektedir (Spinelli ve ark., 2020; Adams ve ark., 2021). Bu durum, özel gereksinimli çocukların ebeveynlerinde daha da belirgin hale gelebilmektedir. Özel gereksinimli çocuk sahibi aileler, normal şartlarda dahi yoğun bakım sorumluluğu, eğitim ve rehabilitasyon süreçlerinde yaşadıkları zorluklar nedeniyle daha yüksek düzeyde stres ve kaygı yaşayabilmektedirler (Neece ve ark., 2020). Pandemi koşulları, bu ailelerin sosyal destek mekanizmalarını zayıflatmış, bakım yükünü artırmış ve ruhsal açıdan daha kırılgan hale getirmiştir (Ergenekon ve ark., 2021).

Bu bağlamda, COVID-19 pandemisi sırasında özel gereksinimli çocuk sahibi annelerin kaygı düzeylerinin değerlendirilmesi, hem bu grubun ruhsal durumunu anlamak hem de gelecekte planlanacak psikososyal destek programları için önemli veriler sağlayacaktır. Bu çalışmanın amacı, özel gereksinimli çocuk sahibi annelerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini incelemek ve sağlıklı çocukları olan annelerle karşılaştırarak farkları ortaya koymaktır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Çalışma nicel çalışma yöntemlerinden analitik olgu kontrol çalışması olarak tasarlanmıştır. Çalışmada "COVID-19 pandemisinde çocukları rehabilitasyon

merkezine giden annelerin kaygı düzeyleri ile sağlıklı gelişim gösteren ve örgün eğitime devam eden çocukların annelerinin kaygı düzeyleri arasında bir fark var mıdır?" sorusu araştırılmaktadır.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Çalışmanın evrenini İstanbul ilinde çocukları rehabilitasyon merkezlerine giden anneler ve sağlıklı gelişim gösteren herhangi bir engeli olmayan çocuğa sahip anneler oluşturmaktadır. Cohen's d (etki büyüklüğü) değerlerine göre 0,2 küçük, 0,5 orta, 0,8 büyük etki büyüklüğü olarak görülmektedir. Yanılma düzeyi $\alpha=0.05$, güç $(1-\beta)=0,80$ ve etki büyüklüğü $d=0,4$ alınarak yapılan güç analizinde örneklem büyüklüğü 156 olarak hesaplanmıştır. Ankette boş bırakılan sorulardan dolayı bazı formlar çalışmaya dahil edilememiştir.

Olgu grubu: Çalışmaya, 18 yaş altı özel gereksinim kategorisinde yer alan ve rehabilitasyon merkezinden eğitim alan çocukların anneleri dahil edilmiş olup, bu grupta toplam 89 anne yer almıştır. On sekiz yaşını doldurmuş özel gereksinimli bireyler ile özel gereksinim kategorisinde yer almasına rağmen herhangi bir rehabilitasyon merkezinden eğitim almayan çocukların anneleri ise çalışmaya dahil edilmemiştir.

Kontrol grubu: Çalışmaya, çocukları sağlıklı gelişim gösteren ve örgün eğitime devam eden 18 yaş altı çocukların anneleri dahil edilmiştir. Kontrol grubunu 75 anne oluşturmaktadır.

Veri toplama araçları

Araştırmada kullanılan veriler yüz yüze anket tekniği ile toplanmıştır. Öncelikle katılımcıların sosyodemografik özelliklerine yönelik bir anket uygulanmıştır.

Ardından Durumluk-Sürekli Anksiyete Envanteri (DSAE) uygulanmıştır. Söz konusu envanter, bireylerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla Spielberger ve arkadaşları (1983) tarafından geliştirilmiştir (Spielberger ve ark., 1983). Türkçeye çevrilmesi, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Öner ve Le Compte (1985) tarafından yapılmıştır (Öner ve Le Compte, 1985). Bir kendini değerlendirme türü olan ölçek, kısa ifadelerden oluşan 40 maddeyi içermektedir. Envanter, anda hissedilenleri belirlemek amacıyla oluşturulan 20 maddelik "durumluk kaygı ölçeği" ve son yedi gündür hissedilenleri belirlemek amacıyla oluşturulan yine 20 maddelik "sürekli kaygı ölçeği" olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. 4'lü Likert tipi olan ölçeğin Alpha güvenirliğinin 0,83 ile 0,87 arasında değiştiği bildirilmektedir. Her iki ölçekten elde edilen toplam puan değeri 20-80 arasında değişir. Büyük puan yüksek kaygı seviyesini, düşük puan düşük puan seviyesini belirtir. Uygulamalarda saptanan

ortalama puan seviyesi 36-41 arasında değişmektedir. Katılımcıların ölçek sorularına verdiği yanıtlarda eksik gözlemler bulunmamaktadır.

Verilerin analizi

Verilerin analizi SPSS 25 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri nominal değişkenlerde frekans (%) değerleri ile nicel değişkenlerde medyan (min-max) değerleri ile verilmiştir. Verilerin normal dağılıma uyum gösterip göstermediği Shapiro Wilk testi ile incelenmiştir. İki grup karşılaştırması Mann-Whitney U testi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kullanılan ölçeğin güvenilirliği kapsamında Cronbach's Alpha, Hotelling's T ve Tukey's Nonadditivity değerleri incelenmiştir. Ayrıca, olgu ve kontrol grubunu yordamada ölçeklerin etkisinin belirlenmesi amacıyla ikili lojistik regresyon analizi uygulanmış; sürekli kaygı ölçeğinin ayırıcı gücünü değerlendirmek için ROC analizi yapılmıştır. Tüm analizlerde $p < 0,05$ istatistiksel olarak anlamlılık seviyesi olarak kabul edilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri

		Olgu (n=89)	Kontrol (n=75)	p
Eğitim	İlköğretim	45(%46,9)	51(%53,1)	0,680a
	Lise	24(%60)	16(%40)	
	Üniversite	19(%70,4)	8(%29,6)	
Yaş (yıl)	20-35	34(%58,6)	24(%41,4)	0,660a
	35-45	32(%50,8)	31(%49,2)	
	45-60	16(%51,6)	15(%48,4)	
Meslek	Çalışmıyor	68(%57,1)	51(%42,9)	0,172a
	Çalışıyor	12(%75)	4(%25)	
Gelir	Asgari ücret altı	11(%42,3)	15(%57,7)	0,570a
	Asgari ücret	42(%56)	33(%44)	
	Asgari ücretin 2 katı	18(%75)	6(%25)	
	Asgari ücretin >3	10(%76,9)	3(%23,1)	
Medeni durum	Bekar	1(%50)	1(%50)	0,747b
	Evli	78(%55,7)	62(%44,3)	
	Dul	10(%47,6)	11(%52,4)	
Çocuk sayısı	1	13(%52)	12(%48)	0,071a
	2	45(%60)	30(%40)	
	3	11(%34,4)	21(%65,6)	
	4	20(%62,5)	12(%37,5)	
Aile	Geniş	17(%45,9)	20(%54,1)	0,240a
	Çekirdek	70(%56,9)	53(%43,1)	

a:Ki-Kare Test, b:Fischer-Exact Test, Eksik yanıtlar nedeniyle toplam n değişebilir.

BULGULAR

İki grup arasında sosyodemografik özellikler açısından anlamlı bir fark yoktu ($p > 0,05$). Katılımcılar tarafından sosyodemografik özelliklerine ilişkin bazı sorular boş bırakıldı ve ilgili veriler Tablo 1'de sunuldu. Eksik yanıtlar yalnızca sosyodemografik değişkenlerde görüldü; frekans ve yüzdelere ise yanıt verenler üzerinden hesaplandı. Ölçek verilerinde eksik gözlem yoktu.

Çalışmada kullanılan Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinin güvenirlik analizleri yüksek bulunmuştur. Ölçeklerin Cronbach's alfa katsayıları sırasıyla 0,970 ve 0,967 olup, her iki ölçeğin de oldukça yüksek iç tutarlılığa sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca Hotelling's T ve Tukey's Nonadditivity değerlerinin anlamlı çıkması, ölçeklerin homojen yapıda olduğunu desteklemektedir. Bu sonuçlar, araştırmada kullanılan ölçme aracının güvenirliğinin güçlü olduğunu ve elde edilen verilerin istatistiksel açıdan geçerliliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. İlgili bulgular Tablo 2'de sunulmaktadır.

Olgu ve kontrol gruplarının ölçek puanları karşılaştırıldığında, durumluk kaygı ölçeği puanları

Tablo 2. Ölçeklerin güvenirlik analizi sonuçları

Ölçek	Cronbach's α	Hotelling's T (p)	Tukey's Nonadditivity (p)
Durumluk kaygı ölçeği	0,970	<0,001	<0,001
Sürekli kaygı ölçeği	0,967	<0,001	<0,001

*Hotelling's T ve Tukey's Nonadditivity için p değerleri verilmiştir.

açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=0,512$). Ancak sürekli kaygı ölçeği puanlarında anlamlı farklılık saptanmış ($p<0,001$) olup, olgu grubundaki annelerin sürekli kaygı düzeylerinin kontrol grubundaki annelere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin kaygısının geçici, duruma bağlı bir tepki olmaktan ziyade uzun vadeli ve süregelen bir özellik taşıdığını göstermektedir. İlgili karşılaştırmalar Tablo 3'te, grafiksel dağılımları ise Şekil 1'de sunulmaktadır.

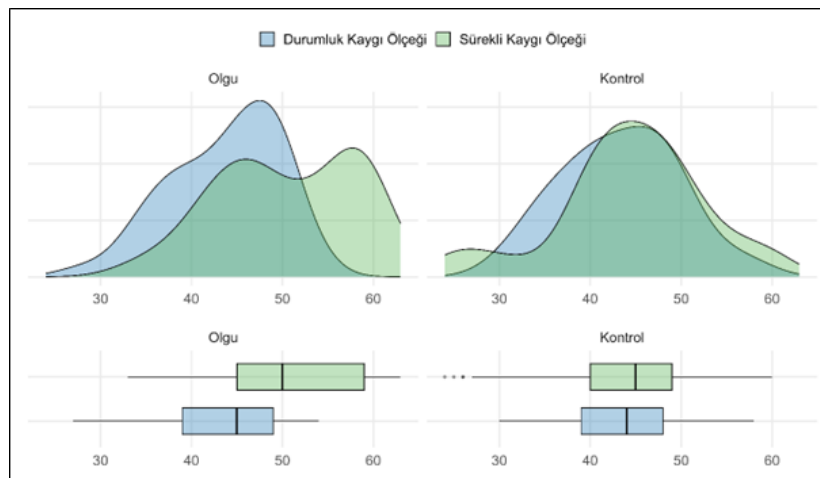
Olgu ve kontrol grubunu yordamada ölçeklerin etkisi ikili lojistik regresyon ile incelenmiştir. Analiz sonucunda; durumluk kaygı ölçeği anlamlı bulunmamıştır ($B = -0,028$, $SE = 0,029$, $p = 0,338$, $OR = 0,972$, %95 GA: 0,918–1,030). Buna karşılık Sürekli kaygı ölçeğinin bağımlı değişken üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu bulunmuştur ($B = 0,109$, $SE = 0,025$, $p < 0,001$). Bu değişken için $\text{Exp}(B) = 1,115$ (%95 GA: 1,062–1,171) olarak hesaplanmıştır. Sürekli kaygı ölçeğinde her 1 puanlık artış, bireyin olgu grubunda yer alma olasılığını yaklaşık %11,5 oranında artırmaktadır.

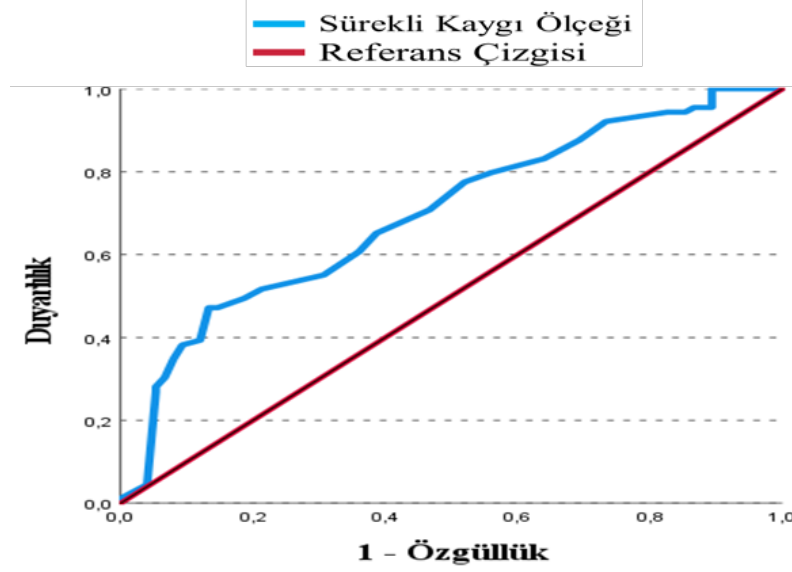
Modelin genel geçerliliği incelendiğinde, Omnibus test sonucu anlamlı bulunmuştur ($\chi^2 = 24,483$, $sd = 2$, $p < 0,001$). Nagelkerke R^2 değeri %18 olup, model varyansın belirli bir kısmını açıklamaktadır. Hosmer–Lemeshow testi sonucunda anlamlı farklılık bulunmamıştır ($\chi^2 = 10,305$, $sd = 8$, $p = 0,244$), bu da modelin veri ile iyi uyum gösterdiğini ortaya koymaktadır. Sınıflandırma tablosuna göre model, olguları %69,7, kontrolleri %56 doğrulukla sınıflamış ve genel doğruluk oranı %63,4 olmuştur.

Ek olarak ikili lojistik regresyon bulgularını desteklemek ve sürekli kaygı ölçeğinin ayırıcı gücünü ortaya koymak için ROC analizi uygulanmıştır. Eğri altında kalan alan (AUC) 0,698 (%95 GA: 0,618–0,778, $p < 0,001$) olarak bulunmuştur. Bu değer, değişkenin olgu ve kontrol gruplarını ayırmada orta düzeyde bir ayırıcı güce sahip olduğunu göstermektedir. ROC koordinatları incelendiğinde, 45.5 değeri kesme noktası olarak alındığında duyarlılık %70,8, özgüllük %53,3 olarak hesaplanmıştır Şekil 2'de sunulmaktadır. Bu sonuç, Sürekli kaygı ölçeğinin olgu olasılığını belirlemede kullanılabilecek potansiyel bir eşik değer sunduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Olgu ve Kontrol Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	Medyan (Min-Max)	U	p
Durumluk kaygı ölçeği	Olgu	89	45(27-54)	3139	0,512
	Kontrol	75	44(30-58)		
Sürekli kaygı ölçeği	Olgu	89	50(33-63)	2015,5	<0,001
	Kontrol	75	45(24-60)		

Şekil 1. Olgu ve kontrol gruplarının durumluk ve sürekli kaygı puanlarının grafiksel gösterilmesi

Şekil 2. Olgu ve kontrol gruplarının durumluk ve sürekli kaygı puanlarının grafiksel gösterilmesi.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada annelerin durumluk kaygı düzeylerinde gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı, ancak sürekli kaygı düzeylerinde özel gereksinimli çocuk sahibi annelerde daha yüksek puanlar elde edildiği görülmüştür. Durumluk kaygı, bireyin o andaki kaygı durumunu yansıtırken; sürekli kaygı, tehdit edici bir durumun kalıcı olarak algılanmasıyla ortaya çıkan ve zamanla kişilik özelliğine dönüşebilen daha derin bir boyutu temsil etmektedir. Bu çerçevede, uzun süreli bakım sorumluluğu gerektiren özel gereksinimlilik durumunda, gruplar arasındaki anlamlı farkın sürekli kaygıda ortaya çıkması beklenen bir bulgudur (Özgül, 2015; Üstün ve Özçiftçi, 2020).

Kullanılan ölçme aracının güvenilirliği açısından bakıldığında, Guillén-Riquelme ve Buela-Casal'ın (2014) meta-analizi DSAE'nin hem durumluk hem de sürekli kaygıyı ölçmede yüksek duyarlılığa sahip olduğunu ve klinik popülasyonlarda güvenilir biçimde kullanılabileceğini ortaya koymuştur (Guillén-Riquelme ve Buela-Casal, 2014). Ayrıca Tomak ve arkadaşları (2022) da DSAE'nin Türkçe versiyonunun Rasch ve doğrulayıcı faktör analizleriyle yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermiştir. Bu bulgular, çalışmamızda elde edilen sonuçların geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracına dayandığını desteklemektedir (Tomak ve ark., 2022).

Çalışmamızda elde edilen sonuçlar, literatürde bakım verenlerde yüksek kaygı düzeyini gösteren diğer araştırmalarla da paralellik göstermektedir. Evde mekanik ventilatöre bağımlı çocukların annelerinde

COVID-19 pandemisi sırasında depresyon ve sürekli kaygının anlamlı derecede yüksek olduğunu, ancak durumluk kaygıda fark olmadığını bildirmiştir (Ergenekon ve ark., 2021). Başka bir çalışmada ise palyatif bakım sürecinde yakınlarına bakım verenlerde yüksek sürekli kaygının stres, tükenmişlik ve uyumsuz duygu düzenleme stratejileriyle ilişkili olduğu gösterilmiştir (Grumeth ve ark., 2025). Benzer şekilde, otizmlı çocukların annelerinde ebeveyn-çocuk çatışmasının hem durumluk hem de sürekli kaygı düzeylerini artırdığını ve bu ilişkiye ebeveynlik stresinin aracılık ettiğini rapor edilmiştir (Du ve ark., 2024).

Farklı kronik hastalık bağlamlarında da benzer sonuçlar dikkat çekmektedir. Astımlı çocukların ebeveynlerinin dahil edildiği bir çalışmada hem durumluk hem de sürekli kaygı düzeylerinin sağlıklı çocuk ebeveynlerinden yüksek olduğunu bildirmiştir (Rogulj ve ark., 2023). Çalışmamızda yalnızca sürekli kaygı düzeylerinde farklılık bulunmuş olması, astımın akut ataklarla seyretmesi nedeniyle ebeveynlerde anlık kaygıyı artırmasına karşılık, özel gereksinimli çocuk sahibi olan annelerde daha süregelen bir bakım yükünün kalıcı kaygıya yol açmasıyla açıklanabilir. Ayrıca ileri evre kanserli çocukların ebeveynlerinde hayvan destekli etkileşimin yalnızca durumluk kaygıyı azaltabildiğini, sürekli kaygı üzerinde etkisinin olmadığını göstermiştir. Bu bulgu, sürekli kaygının daha kalıcı bir yapıyı yansıttığını ve kronik durumlarda ortaya çıktığını destekler niteliktedir (Mahoney ve ark., 2024).

Yapılan başka bir çalışmada ise hastanede yatan çocukların ebeveynlerinde hem durumluk hem de sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu saptamıştır.

Hastaneye yatış gibi akut bir durumun, ebeveynlerde özellikle durumluk kaygısını artırırken; çalışmamızda kronik bakım gereksinimi nedeniyle sürekli kaygının daha yüksek çıkması, akut ve kronik durumların kaygı üzerindeki farklı etkilerini ortaya koymaktadır (Jimenez ve ark., 2020).

Sonuç olarak, özel gereksinimli çocuk sahibi annelerde sürekli kaygının yüksek bulunması, kronik bakım yükünün kaygıda kronikleşmeye neden olduğunu destekler niteliktedir ve bu bulgu literatürdeki benzer çalışmalarla tutarlılık arz etmektedir. Çalışmanın birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle, araştırma bulguları yalnızca belirli bir örneklem grubuna dayandığından, farklı sosyoekonomik ve kültürel özelliklere sahip ebeveynlere genellenabilirliği sınırlıdır. Ayrıca kaygının dinamik bir süreç olduğu göz önünde bulundurulduğunda, çalışmanın kesitsel tasarımı boylamsal değişimleri ortaya koymada yetersiz kalmakta ve ebeveynlerin kaygı düzeylerindeki zaman içerisindeki farklılıkların ayrıntılı olarak incelenmesine imkân tanımamaktadır. Bu nedenle, gelecekte yapılacak çalışmalarda farklı sosyoekonomik ve kültürel grupları kapsayan boylamsal ve deneysel tasarımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adams, E. L., Smith, D., Caccavale, L. J., & Bean, M. K. (2021). Parents Are Stressed! Patterns of Parent Stress Across COVID-19. *Frontiers in psychiatry*, 12, 626456. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2021.626456>
- Aslan, R. (2020). Tarihten Günümüze Epidemiler, Pandemiler ve Covid-19. *Göller Bölgesi Aylık Ekonomi ve Kültür Dergisi*, 8 (85), 35-41.
- Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *Lancet*, 395(10227), 912-920. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30460-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30460-8)
- Du, X., Sun, L., & Dong, Q. (2024). A family perspective for the mechanism of parent-child conflict on maternal anxiety in Chinese children with autism. *BMC Psychology*, 12(1), 286. <https://doi.org/10.1186/s40359-024-01786-7>
- Ergenekon, A. P., Yılmaz Yegit, C., Cenk, M., Bas İkizoglu, N., Atag, E., Gokdemir, Y., Erdem Eralp, E., & Karadag, B. (2021). Depression and anxiety in mothers of home ventilated children before and during COVID-19 pandemic. *Pediatric pulmonology*, 56(1), 264-270. <https://doi.org/10.1002/ppul.25107>
- Grumeth, A. M., Rothenhäusler, H.-B., Mörl, S., Wagner-Skacel, J., Sciri, E., & Baranyi, A. (2025). Biopsychosocial impact of high levels of trait anxiety on family caregivers in the end-of-life palliative care setting. *PLOS ONE*, 20(3), e0307349. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0307349>
- Guillén-Riquelme, A., & Buéla-Casal, G. (2014). Meta-analysis of group comparison and meta-analysis of reliability generalization of the State-Trait Anxiety Inventory questionnaire (STAI). *Revista Española de Salud Pública*, 88(1), 101-112. <https://doi.org/10.4321/S1135-57272014000100007>
- Knowles, K. A., & Olatunji, B. O. (2020). Specificity of trait anxiety in anxiety and depression: Meta-analysis of the State-Trait Anxiety Inventory. *Clinical psychology review*, 82, 101928. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2020.101928>
- Mahoney, A. B., Akard, T. F., Cowfer, B. A., Dietrich, M. S., Newton, J. L., & Gilmer, M. J. (2024). Impact of animal-assisted interaction on anxiety in children with advanced cancer and their caregivers. *Journal of Palliative Medicine*, 27(1), 75-82. <https://doi.org/10.1089/jpm.2023.0091>
- Neece, C., McIntyre, L. L., & Fenning, R. (2020). Examining the impact of COVID-19 in ethnically diverse families with young children with intellectual and developmental disabilities. *Journal of intellectual disability research : JIDR*, 64(10), 739-749. <https://doi.org/10.1111/jir.12769>
- Jimenez, R. T., Zuniga-Hernandez, M., Suen, M. Y., Feng, R., Pinedo, K., Arshad, F., Collins, F., Ganesan, A., Jackson, C., Wang, E. Y., Rodriguez, S. T., & Caruso, T. J. (2025). Culturally sensitive treatment of caregiver anxiety with virtual reality: A prospective, pragmatic, randomized study. *Journal of Patient Experience*, 12, 1-10. <https://doi.org/10.1177/23743735251326671>
- Oner, N., & Le Compte, A. (1985). Durumluk-Sürekli kaygı envanteri elkitabı, 20. Basım. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Özgüven, İ., E. (2015). Psikolojik Testler, 13. Baskı. Nobel Yayınevi.
- Rogulj, M., Vukojevic, K., Bruzzese, J. M., & Lusic Kalcina, L. (2023). Anxiety among pediatric asthma patients and their parents and quick-reliever medication use: The role of physical activity parenting behaviours. *World Allergy Organization Journal*, 16(1), 100733. <https://doi.org/10.1016/j.waojou.2022.100733>
- Spielberger, C. D., Gorsuch, R. L., Lushene, R., Vagg, P. R., & Jacobs, G. A. (1983). Manual for the State-Trait Anxiety Inventory (STAI). Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Spinelli, M., Lionetti, F., Pastore, M., & Fasolo, M. (2020). Parents' Stress and Children's Psychological Problems in Families Facing the COVID-19 Outbreak in Italy. *Frontiers in psychology*, 11, 1713. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01713>
- Tomak, L., Sari, M. E., Cavus, S., & Bodur, H. Z. (2022). Investigation of the factor structure of the Turkish version of the State-Trait Anxiety Inventory. *Anatolian Clinic Journal of Medical Sciences*, 27(1), 22-31. <https://doi.org/10.21673/anadoluklin.889735>
- Üstün, Ç., & Özçiftçi, S., (2020). COVID-19 Pandemisinin Sosyal Yaşam Ve Etik Düzlem Üzerine Etkileri: Bir Değerlendirme Çalışması. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25 (Special on COVID 19), 142- 153.
- Verikios, G., Sullivan, M., Stojanovski, P., Giesecke, J., Woo, G. (2015). Assessing Regional Risks From Pandemic Influenza: A Scenario Analysis. *The World Economy*, 39(8), 1225-1255. <https://doi.org/10.1111/twec.12296>
- Yurdakul, E., S. (2015). Tarihte Önemli Bulaşıcı Hastalık Salgınları. *Türkiye Klinikleri Public Health Special Topics*, 1(3), 1-6.